

'vindplaats' van *fluminalis* in onze regio is het bestratingszand in het Museumpark, dat ergens uit de Maas afkomstig moet zijn. Materiaal van de Oude Maas (Carnisse Grienden, Heinenoord), van de Nieuwe Maas (Schaardijk, Nesserdijk, Leuvehoofd) en ook de aanspoelsels bij Hoek van Holland behoren zonder uitzondering tot de grofgeribde vorm: *Corbicula fluminea*. Daarmee is een vergissing uit mijn eerdere Straatgras-artikel weer rechtgezet. In figuur 2 heb ik getracht een actueel overzicht te geven van de vondsten in onze regio, aan de hand van literatuurgegevens en van het eigen materiaal van het museum.

korfmosseel

Intussen hebben de beide soorten ook een Nederlandse naam: de Aziatische korfmossel (= *fluminea*) en de toegeknepen korfmossel (= *fluminalis*). Dat laatste vanwege de meer toegeknepen vorm van de schelp. Wat de mossels met een korf te maken hebben, is mij niet duidelijk, maar wellicht is sprake van een klakkeloze vertaling van het Duitse 'Körbchenmuschel'. Hoe dan ook, op het gebied van de verspreiding in Nederland is nog steeds het laatste woord niet geschreven. Wie meldt de eerste toegeknepen korfmossel in de Rijnmond-regio?

Jelle W.F. Reumer

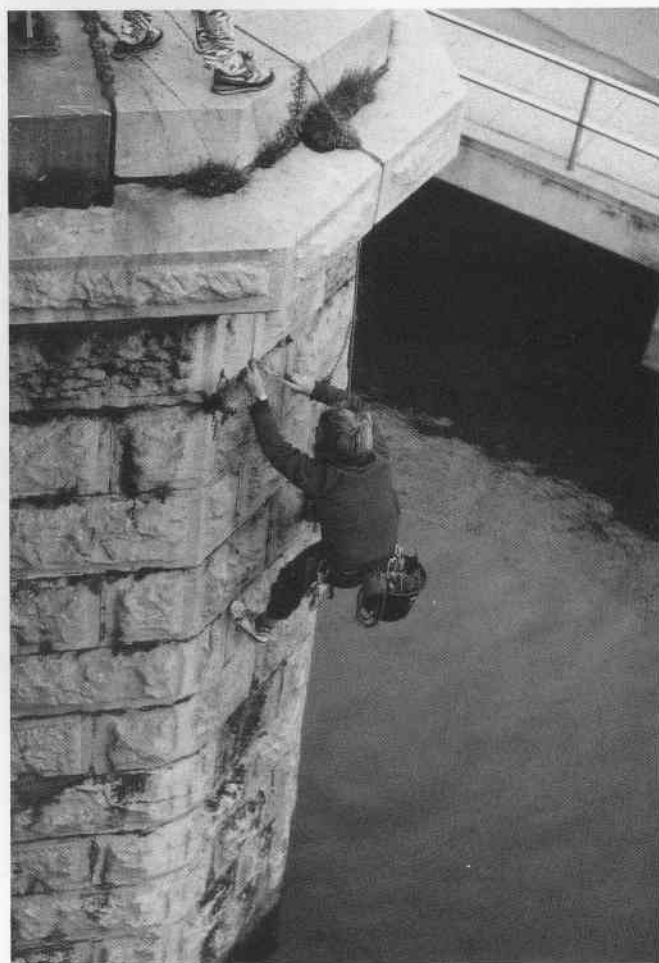
BOTANISCH ALPINISME IN ROTTERDAM

Op 9 oktober 1993 werd op een wel heel bijzondere wijze de collectie van het Natuurmuseum met wat herbariummateriaal verrijkt door twee alpinisten die, bungelend aan een touw, varens plukten van de pijlers van de spoorbrug over de Nieuwe Maas.

bootje

Deze actie was een uitvloeisel van de muurplanten-inventarisatie die ik in de jaren 1991 en 1992 in Rotterdam heb uitgevoerd. Hierbij stuitte ik al snel op de rijk begroeide pijlers in de Wijnhaven en op een schitterende eikvaren begroeiing op de meest noordelijke pijler in de Nieuwe Maas. Probleem was destijds dat het niet mogelijk was deze pijlers dicht genoeg te benaderen om precies vast te stellen om wat voor soorten het ging. Bovendien maakten de waarnemingen ook zeer nieuwsgierig naar wat er op de pijlers in het midden van de rivier zou kunnen groeien. In een poging hier iets meer van te wetente komen vond ik de afdeling Onderhoud Havens van Gemeentewerken bereid mij in het najaar van 1992 met een bootje langs de pijlers te varen. Ook hierbij was het niet mogelijk direct bij de planten te komen, maar het tochtje leverde wel belangrijke informatie op: tongvarens, eikvarens, steenbreekvarens, ze waren allemaal op de pijlers aanwezig. Toch bleef de nieuwsgierigheid: zouden er misschien bre-

9 oktober 1993: een alpinist verzamelt muurplanten op een pijler van het luchtspoor in de Wijnhaven (foto: Remko Andeweg)

de eikvarens groeien? Welke soorten bevonden zich onder de exemplaren die niet uit de verte te herkennen waren? Het idee kwam op om te proberen bij de aanstaande sloop van de spoorbrug op de pijlers zelf te kunnen komen en de planten dan gelijk maar te plukken. Zij zouden anders toch maar verloren gaan en dan is het herbarium een betere plek dan de puinbreker.

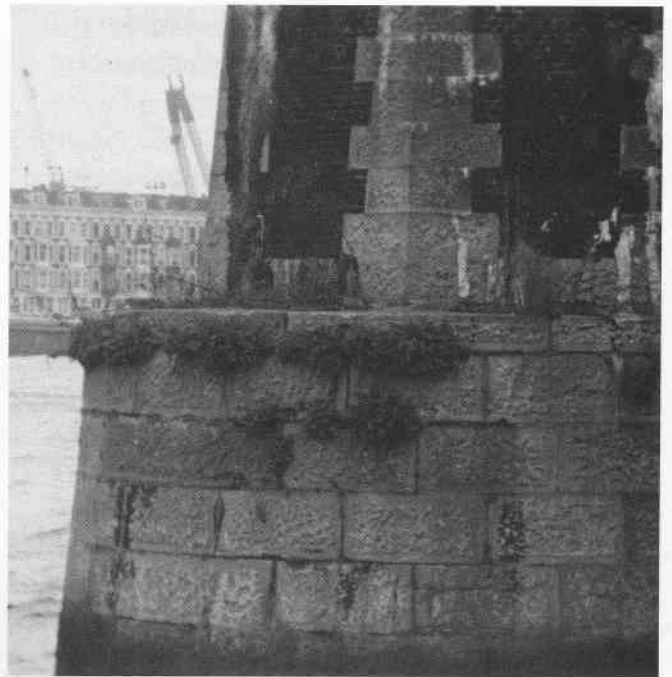
bergbeklimmers

Overleg met de sloper van de brug bracht aan het licht dat zijn werkzaamheden geen mogelijkheden voor mijn plan boden, maar na beëindiging van het treinverkeer was toegang tot de brug wel met hem te regelen. Omdat ik geen moment overwoog om zelf langs de pijlers naar beneden te klimmen (ik word al duizelig als ik op een stoel sta) was het zoeken naar mensen met klim ervaring en -materiaal. Via-via kwam ik in contact met de Nederlandse Bergsportvereniging, afdeling Rotterdam. Klimcommissaris Frans Veelbehr, die zich ook al eens van de Euromast had laten zakken, was meteen bereid om zijn medewerking te verlenen en ook voor een tweede klimmer te zorgen.

Zo gingen wij dus op zaterdag 9 oktober in een gure wind de brug op. Boven de Wijnhaven had onze actie wel het één en ander aan bekijks, maar eenmaal boven de rivier scheen het weinig mensen op te vallen dat er twee kleurige figuurtjes aan touwen langs de pijlers hingen. Alleen een enkele passerende schipper keek verbaasd achterom. Aangezien de meest noordelijke pijler niet wordt gesloopt omdat daar het Maasbeeld weer aan komt te hangen, werden hier slechts wat losse bladeren geplukt. Van de andere pijlers werden soms emmers met varens mee omhoog gebracht.

steenbreekvarens

Wat heeft deze oogst nu concreet opgeleverd? Spectaculaire vondsten zijn uitgebleven, door de vaartocht wist ik tenslotte al redelijk wat er groeide en dat beeld is niet wezenlijk veranderd. Dus geen zwartstelen, schubvarens of andere stil gekoesterde verlangens. Dat wij een aantal smalle

Eikvarens op een van de pijlers van de spoorbrug over de Nieuwe Maas (foto: Remko Andeweg)

stekelvarens vonden, wekte geen verbazing aangezien deze soort op Rotterdamse muren vrij algemeen is en uit de verte niet van mannetjesvaren kan worden onderscheiden. Interessanter was de ontdekking dat steenbreekvarens, de meest waardevolle soort van de pijlerbevolking, zich niet op één maar op twee pijlers bevonden.

kolossale eikvarens

Tenslotte werd ik verrast door de afmetingen van de pollen eikvarens: kolossale wortelkluiten die soms helemaal buiten de muur waren gegroeid en zich hadden gevuld met een jarenlang opgehoopte massa stof, roet en kolengruis. De enig vergelijkbare situatie, een eikvarenbegroeiing in de Merwehaven, is hier kinderspel bij. Soms waren in zo'n wortelkluit meerdere varensoorten onontwarbaar door een gegroeid, waardoor uit losse individuen een echte vegetatie ontstaan was. Een aantal van deze kluiten kwam met zo'n compleet wortelstelsel uit de muur los, dat ik besloot te proberen hen in leven te houden. Deze planten overwinteren thans in een kas en worden, als zij overleven, in het voorjaar uitgeplant in de botanische tuin op het Afrikaanderplein. Alle overige planten werden in de op de plukactie volgende weken gedroogd. Een merkwaardige activiteit, want wanneer is een bonafide verzamelaar in staat om op zo'n de-

structieve manier herbariummateriaal te verzamelen? Een complete populatie verdween hier tussen de kranten.

brede eikvaren?

Na het drogen werden vooral de eikvarens aan een nader onderzoek onderworpen. Daarbij bleek dat een aantal exemplaren, waaronder materiaal van de noordelijke pijler, kenmerken vertoont die aan de brede eikvaren toehoren. Het onderscheid tussen de twee eikvarensorten is echter altijd een zeer ingewikkelde zaak en er zullen zich nog wat

specialisten over dit materiaal moeten buigen. Als zij mijn vaststelling bevestigen dan zijn dit, naast één onduidelijke vondst in de Maashaven, Rotterdams enige brede eikvarens.

Het spreekt vanzelf dat zulk materiaal als hier is verzameld niet mag blijven hangen in een particuliere verzameling maar, als verslaglegging van wat eens op een Rotterdamse spoorbrug groeide, in een voor onderzoek en educatie toegankelijk herbarium moet worden opgeslagen. Het Natuurmuseum Rotterdam is daarvoor natuurlijk de meest aangewezen plek.

Remko Andeweg (Gemeentewerken Rotterdam)

DE EEN Z'N DOOD IS DE ANDER Z'N BROOD

ofwel een triest geval van uitsterven in Rotterdam

Helaas kan ik niet uit ervaring spreken, maar ik ben direct bereid ieder verhaal te geloven over giftige spinnen die van tijd tot tijd per schip arriveren in Rotterdam uit Brazilië, Australië of een ander exotisch oord. Spinnen laten zich nu eenmaal gemakkelijk als verstekeling transporteren. Gevaarlijke spinnen zijn echter zeldzame gasten aan boord en daar zullen weinig mensen om treuren. De aankomst van een bananenspin, een tarantula of een andere giftige griezels in Rotterdam gebeurt alleen als incident en in al die jaren dat Rotterdam een internationale havenstad is, werd de veiligheid van de plaatselijke bevolking nooit door een invasie van giftige spinnen bedreigd. Van nature komen hier geen gevaarlijke spinnen voor en de uitheemse soorten, die incidenteel met een scheepslading afgeleverd worden, hebben zich nooit blijvend aan de oevers van de Nieuwe Maas kunnen vestigen.

de stuipen op het lijf

Dat er in Nederland geen gevaarlijke spinnen voorkomen wil overigens niet zeggen dat inheemse spinnen niet kunnen bijten. Sommige

De engste spin van Nederland: Segestria florentina, een vrouwtje; maatstreepje = 1 cm (A. Decae)

